

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАЦІВНИК»

КРАСЮК Тетяна Василівна,

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)*

Реалізація європейського вектора розвитку України передбачає демократичні перетворення у всіх галузях життя, зокрема й у сфері вищої освіти [1, с. 68]. Залежно від змісту сучасної освіти реформаційних змін зазнає й національне право, шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів. Тільки за декілька останніх років прийнято нові Закони «Про вищу освіту» та «Про наукову та науково-технічну діяльність», затверджено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, розробка якої була зумовлена потребою кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

Одними з головних учасників освітнього процесу у вищих навчальних закладах є науково-педагогічні працівники. Освітній процес — це інтелектуальна творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямований на передачу, засвоєння, примноження і використання знань і умінь та інших компетентностей осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. У сучасних умовах науково-педагогічний працівник є носієм не тільки наукової інформації, а й організатором пізнавальної діяльності студентів, їх самостійної роботи та наукової творчості.

Чинне законодавство України, яке регулює освітню сферу послуговується різними визначеннями поняття «науково-педагогічний працівник». Серед науковців також немає єдності в тлумаченні цього терміна. У теоретичних дослідженнях Т. Г. Гриці, Н. М. Демченка, К. О. Попової, Н. М. Хуторян відбиваються різні підходи до розуміння поняття «науково-педагогічний працівник» та спроби його якнайточнішого визначення, однак сучасна юридична наука й дотепер не виробила єдиних критеріїв щодо формулювання цієї ключової дефініції.

У Законі України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556–VII міститься визначення поняття «науково-педагогічний працівник» [2]. Так, у ст. 53 цього Закону зазначено, що це особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність. До основних посад науково-педагогічних працівників, за ст. 55 зазначеного Закону, відносяться: ректор, проректор, директор інституту, його заступники, декан (начальник) факультету, завідувач кафедри, професор, доцент, асистент, викладач, старший викладач, директор бібліотеки, науковий працівник бібліотеки, завідувач аспірантури та ін. Повний перелік посад встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963 [3]. Таким чином, як впливає з офіційного визначення, трудова діяльність цієї категорії працівників має складатися з чотирьох її видів: навчальної (освітньої), методичної, наукової (науково-технічної або мистецької) та організаційної.

Після прийняття нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р. № 848–VII законодавцем встановлено інше визначення поняття «науково-педагогічний працівник». У ст. 1 цього Закону вказано, що науково-педагогічний працівник — вчений, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, відповідно до трудового договору (контракту) в університеті, академії, інституті професійно провадить педагогічну та наукову або науково-педагогічну діяльність та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації у випадках, визначених законодавством [4]. На нашу думку, не зовсім можна погодитися з таким визначенням. По-перше, при формулюванні розглядуваного поняття для позначення суб'єкта вживається таке слово, як «вчений», що звужує саме поняття, виключаючи з нього велику групу високопрофесійних практичних працівників. Вбачається, що більш прийнятним завдяки своїй універсальності є слово «особа». На підтвердження нашої думки є п. 9 ст. 55 Закону України «Про вищу освіту», де зазначено, що посади науково-педагогічних працівників можуть займати не тільки особи, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також і особи, які мають ступінь магістра. По-друге, законодавець вказує, що науково-педагогічний працівник виконує лише педагогічну та наукову роботу, або науково-педагогічну, що за своїм змістом означає одне й те саме, тобто ці словосполучення є абсолютними синонімами. По-третє, при цьому залишаються поза увагою інші важливі види діяльності, які входять до трудової функції

цих працівників, такі як методична, організаційна, науково-технічна та мистецька. Отже, визначення потребує уточнення і розгляду його в аспекті змін, що відбулися зі змістом поняття ВНЗ. Можна погодитися з тим, що словосполучення «вищі навчальні заклади» замінено на слова «університет», «академія», «інститут», тому що відповідно до ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» до типів вищих навчальних закладів відносять також коледж, який є структурним підрозділом університету, академії, інституту та провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра. Із вищезгаданого визначення поняття «науково-педагогічний працівник» випливає, що, займаючись своєю діяльністю, такий працівник може не мати наукового ступеня або вченого звання, тобто не бути вченим. До посад, які можуть обіймати такі працівники насамперед відносяться посади старшого викладача, викладача, асистента, викладача-стажиста.

Слід зауважити, що в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» згадується такий вид діяльності, як педагогічна, про яку в Законі України «Про вищу освіту» не йдеться. Відповідно до Закону України «Про освіту» уточнюється, що педагогічну діяльність у вищих навчальних закладах здійснюють науково-педагогічні працівники [5]. Під педагогічною діяльністю, як правило, розуміють діяльність працівників вищих навчальних закладів, яка спрямована на навчання та виховання осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах. Педагогічна праця ґрунтується на принципах педагогіки і дидактики, а тому заміна слова «навчальна» на «педагогічну» є, на нашу думку, найбільш прийнятним, тому що словосполучення «педагогічна діяльність» більш точно відображає зміст викладацької праці, яка пов'язана як із викладанням, так і з вихованням студентів та слухачів.

Важливим для максимального точного визначення поняття «науково-педагогічний працівник» є такий нюанс: ні в Законі України «Про вищу освіту», ні в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» не йдеться про те, що ці особи можуть виконувати свою роботу і за сумісництвом. Згідно зі ст. 21 КЗпП України працівник має право реалізовувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладання трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачено законодавством, колективним договором або угодою сторін. Певним категоріям працівників, таким як судді, прокурори, народні депутати, посадові працівники митної служби, керівники державних підприємств, їх заступники та інші, законом

заборонено працювати за сумісництвом, за винятком наукової чи викладацької діяльності. На практиці вони можуть реалізовувати це право, працюючи за сумісництвом і займаючи посади науково-педагогічних працівників. До науково-педагогічної діяльності можуть залучатися також і фахівці з підприємств і організацій, що мають практичний досвід у певній галузі та відповідну спеціальну освіту. Обов'язковою умовою роботи за сумісництвом цієї категорії працівників є виконання ними обов'язків науково-педагогічних працівників у вільний від основної роботи час. Наприклад, якщо науковий працівник, який працює у науковій або науково-дослідній установі і займається окрім своєї основної роботи ще й науково-педагогічною діяльністю у вищому навчальному закладі, то його теж можна віднести до категорії науково-педагогічних працівників. Отже, науково-педагогічні працівники — це особи, які можуть займатися педагогічною діяльністю у ВНЗ і на умовах сумісництва.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що з метою уніфікації та вдосконалення термінологічного апарату слід внести зміни до ч. 1 ст. 53 Закону України «Про вищу освіту» та ст. 1 ч. 1 п. 25 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» і викласти у такій редакції: «Науково-педагогічні працівники — це особи, які мають вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня та за основним місцем роботи або на умовах сумісництва в університеті, академії, інституті провадять педагогічну діяльність у поєднанні з методичною, науковою (науково-технічною або мистецькою) і організаційною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. *Губерська Н. Л.* Адміністративні процедури у сфері вищої освіти: теоретико-правове дослідження. Х. : Панов, 2015. 508 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556–VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
3. Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 р. № 963 // Офіційний вісник України. 2000. № 24. Ст. 1015.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2016 р. № 848–VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 3. Ст. 25.
5. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060–XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 34. Ст. 491.
6. Про роботу за суміщенням та сумісництвом : лист Міністерства праці та соціальної політики України від 21.06.2010 р. № 514/13/155/-10 // Бізнес («Бухгалтерія»). 2010. № 47. С. 34.

**Хмельницький університет управління та права
Львівський національний університет імені Івана Франка
Євразійська асоціація правничих шкіл та правників**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ
ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ
ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Матеріали

*Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 21 жовтня 2016 року)*

Хмельницький
2016

УДК 349.2/3
ББК 67.405
С 69

*Рекомендовано до друку вченою радою
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 2 від 27 вересня 2016 року)*

**Соціально-економічні та правові підстави вдосконалення
С 69 трудового законодавства на сучасному етапі** : матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький,
21 жовтня 2016 року). — Хмельницький : Хмельницький
університет управління та права, 2016. — 358 с.
ISBN 978-617-7169-82-5

У збірнику містяться матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні та правові підстави вдосконалення трудового законодавства на сучасному етапі», проведеної 21 жовтня 2016 року в Хмельницькому університеті управління та права.

Призначений для наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, працівників соціальних служб, юрисконсультів, усіх, хто цікавиться проблемами трудового права та права соціального забезпечення.

УДК 349.2/3
ББК 67.405

ISBN 978-617-7169-82-5

© Колектив авторів, 2016
© Хмельницький університет
управління та права, 2016